1(13)

Регіональна бізнес-економіка та управління

2007

РЕГІОНАЛЬНА БІЗНЕС-ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ

науковий, виробничо-практичний журнал

Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія КВ № 9838 від 17.05.2005р.

Журнал внесений до переліку видань ВАК України
(додаток до постанови Президії ВАК України
від 04.07.2006р. № 1-05/7, перелік № 18)

Редакційна колегія: Білоконний П.Г., Баліцький В.Г., Боднар Т.П., Бурчак З.Г., Іванов Л.Р., Кабаненко В.Ф., Кириченко В.В., Козак А.А., Кругляк Б.С., Мазур А.Г., Марченко О.І., Мартинюк П.С. (головний редактор), Мороз О.В., Осадчук М.Л., Паюк І.М. (редактор), Підгурський О.І., Редчик В.М., Ткаченко І.С., Якимчук К.Д., Яровий А.М.

Засновник і видавець: Вінницький фінансово-економічний університет

Адреса редакції: вул. Пирогова 71а, кім. 301
м. Вінниця, 21037, Україна

Телефон/факс: 8 (0432) 53–47–27, 50–55–51

Рекомендовано до друку Вченою радою
Вінницького фінансово-економічного університету

Протокол № 8 від 27 березня 2007 року

Відповідальність за підбір та викладення фактів у підписаних статтях несуть самі автори. Висловлені у цих статтях думки можуть не співпадати з точкою зору редакційної колегії і не накладають на неї ніяких зобов'язань.

Здано в набір 10.04. 2007. Підписано до друку 13.04. 2007.
Формат 70x100x 1/16 Папір офсетний. Друк різографічний.
Ум. друк. арк. 7,5. Наклад 100 прим., 140 с.
Замовлення № 14305

Віддруковано в друкарні ПП „Едельвейс і К",
тел.: 8 (0432) 51–31–08 м. Вінниця, вул. Арх. Артинова, 1

© Вінницький фінансово-економічний університет

Вінницький фінансово-економічний університет

РЕГІОНАЛЬНА БІЗНЕС-ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ

Науковий, виробничо-практичний журнал

№ 1 (13)
березень, 2007 рік

ЗМІСТ

Вступ..... 2

Теорія та механізм регулювання регіональної економіки

Губенко В.І. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності України та економіки АПК регіону в контексті вступу до СОТ..... 3

Галич О.А. Місце і завдання сільськогосподарських дорадчих служб у процесі реформування АПК регіону..... 12

Гопцій О.Б. Масленнікова В.В. Нові підходи до раціонального використання та охорони земель сільськогосподарських підприємств..... 19

Крупін В.Є. Підвищення конкурентоспроможності як інструмент розвитку ринків збуту продукції..... 26

Самсонова В.В. Роль сільськогосподарського дорадництва у реалізації державної політики розвитку регіонів..... 32

Поліщук С.П. Стратегічна реструктуризація зовнішньоекономічних зв'язків за умов вступу України до СОТ..... 39

Фірсова С.Г. Стратегія розвитку економіки у контексті приєднання України до СОТ..... 44

Форми організації бізнесу, менеджменту і виробництва

Аніщенко Г.Ю. Виробництво конкурентоспроможної продукції ягідництва в умовах вступу до СОТ..... 52

Дейнека О.І. Шляхи вдосконалення використання маркетингових інструментів підвищення конкурентоспроможності регіону..... 61

Кіпрєєва О.Ю. Необхідність страхування при стратегічній реструктуризації регіональної економіки..... 65

Клименко Ю.М. Актуалізація процесу керування вищою школою..... 72

Линник Ю.М. Вибір маркетингових стратегій при просуванні екологічної продукції..... 78

Бізнес-економіка, фінанси, облік і аудит

Филиппова С.В. Станиславик С.В. Добруля О.А. Финансовые аспекты формирования региональных стратегий развития инвестиционной активности предприятий..... 85

Гельнер І.Б. Конкурентні стратегії транснаціональних корпорацій в умовах транснаціоналізації..... 91

Гладка А.Б. Вступ України до СОТ та позиція українських фірм на світовому ринку мінеральних добрив..... 100

Литовченко А.В. Удосконалення митної політики при здійсненні імпорту продукції групи 03 УКТ ЗЕД у процесі вступу України до СОТ..... 106

Череп А.В. Калькулювання витрат з використанням підходу за замовленнями та за процесами..... 113

Управління бізнесом і соціальним прогресом у регіоні

Семів Л.К. Ходикіна І.Ю. Зростання ролі сучасного університету в стратегії соціально-економічного розвитку регіону..... 122

Букало Н.А. До питання впливу демографічних факторів на формування потреб споживачів в освітніх послугах..... 131

УДК: 338.43.008.4

Галич О.А., кандидат економічних наук, доцент

МІСЦЕ І ЗАВДАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ДОРАДЧИХ СЛУЖБ У ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ АПК РЕГІОНУ

Досліджено досягнутий рівень розвитку сільськогосподарських дорадчих служб в Полтавській області та їх роль в процесі реформування АПК регіону.

It is explored attained level of development of agricultural deliberative services in the Poltava region, and their role in the process of reformation of agriculture.

Ключові слова: *сільськогосподарське дорадництво, дорадник, експерт-дорадник.*

Постановка проблеми і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Поняття „сільськогосподарська дорадча діяльність" з'явилося в українському лексиконі відносно недавно. Але сьогодні необхідність створення єдиної системи сільськогосподарського дорадництва в Україні не викликає сумнівів ні в науковці, ні в представників виробничої сфери.

Дорадчі служби як засіб надання інформаційної та консультаційної допомоги сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню використовуються в усьому світі вже досить давно, в багатьох країнах вони стали невід'ємною частиною виробництва і життя в сільській місцевості, а також незамінними помічниками сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення. В Україні перші дорадчі служби з'явились в середині 90-х років минулого століття, сьогодні можна стверджувати, що сільськогосподарське дорадництво в Україні відбулося. Біля 30 сільськогосподарських дорадчих служб функціонують у 22 областях нашої держави, як незалежні неурядові структури. Вони об'єдналися у всеукраїнську громадську організацію — Національну асоціацію сільськогосподарських дорадчих служб України.

Важливим, на наш погляд, є аналіз роботи вже діючих дорадчих служб, чітке визначення переваг та недоліків кожної організаційної структури, усвідомлення потенціалу їх розвитку та придатності у подальшому ефективному функціонуванні в єдиній системі.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню питання формування та ефективного використання системи сільськогосподарського дорадництва, в останні роки, присвячена значна кількість робіт. Цим питанням займались як науковці аграрних ВНЗ, так і співробітники діючих в Україні дорадчих служб. Проте, слід зауважити, що, незважаючи на високу актуальність проблем розвит-

© О.А.Галич

ку сільськогосподарського дорадництва в сучасних умовах становлення ринкової економіки, їх розв'язання як у методологічному, так і в організаційно-методичному плані залишається ще недостатньо дослідженим.

Мета статті. Наше дослідження спрямоване на узагальнення існуючого досвіду роботи дорадчих служб в Полтавському регіоні. Визначення місця та ролі сільськогосподарських дорадчих служб у процесі формування конкурентоспроможного АПК України.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Вступ України до СОТ передбачає певні зобов'язання України щодо обмеження підтримки вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників. Але при цьому не обмежуються лише ті заходи підтримки, які, згідно з нормами СОТ, відносяться до так званої „зеленої скриньки". Одним з них є сільськогосподарська дорадча діяльність.

Тобто, визначивши правові засади здійснення сільськогосподарської дорадчої діяльності в Законі України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність», 17 червня 2004 року, Верховна Рада забезпечила одну із складових відстоюванню позицій України у Світовій Організації Торгівлі щодо збільшення підтримки вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників.

Сільськогосподарська дорадча діяльність в Україні вже стала явищем економічним і політичним. Сільськогосподарські дорадчі служби створено у більшості регіонів України. Дорадники починають голосно заявляти про себе. Дорадчі служби різних регіонів об'єднуються з метою узгодження та координації роботи. Створено Навчально-координаційний центр сільськогосподарських дорадчих служб, Національну асоціацію сільськогосподарських дорадчих служб України.

Як свідчить практика, з боку селян, переважно власників особистих селянських господарств, дрібних та середніх підприємств, фермерів, динамічно зростає попит на нові знання. В умовах конкуренції немає місця для неефективної, неприбуткової праці. На жаль, існуючий попит поки що у більшості випадків не є платоспроможним.

Завдання держави – створити умови для формування нового сільськогосподарського товаровиробника, озброєного сучасними знаннями, технікою, технологіями, для підвищення конкурентоспроможності, прибутковості сільськогосподарського виробництва, для підвищення рівня життя сільського населення загалом. Прийняття Закону України "Про сільськогосподарську дорадчу діяльність" та дієва підтримка державою сільськогосподарських дорадчих служб – реальний крок на шляху досягнення цієї мети, оскільки високий рівень соціально-економічного розвитку села є головною умовою продовольчого та сировинного забезпечення країни, її економічної незалежності.

Головною метою діяльності сільськогосподарських дорадчих служб є поширення та впровадження у виробництво сучасних досягнень науки, техніки і технологій, надання сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню дорадчих послуг з питань менеджменту, маркетингу, застосування сучасних технологій та розвитку соціальної сфери села, підвищення рівня знань та вдосконалення практичних навичок прибуткового господарювання сільськогосподарських товаровиробників та сільського населення.

Найважливіша функція дорадчих формувань полягає в тому, щоб навчити сільськогосподарських товаровиробників приймати самостійно рішення з господарської діяльності за ринкових умов.

Організація дорадчої служби кожної з областей України відрізняється організаційно-правовою формою функціонування, джерелами фінансування, структурними підрозділами, що складають дорадчу систему, та характером зв'язків між ними.

2003 року Полтавська область у тендері з іншими областями отримала право на впровадження «Українсько-німецького проекту організації офіційного сільськогосподарського дорадництва» за підтримкою уряду Німеччини.

Тривалість проекту – 2 роки, після чого проект було продовжено. Фінансування проводиться з бюджету федерального Міністерства захисту прав споживачів, харчування та сільського господарства Німеччини при підтримці «Центру інтернаціональної міграції», що фінансує перебування довготермінових експертів в Україні. Додатковим джерелом фінансування є українські партнери-засновники.

Для реалізації проекту в Полтаві створено громадську організацію, що стала реципієнтом проекту «Асоціація розвитку сільської місцевості Полтавщини». Співзасновники асоціації – дев'ять юридичних осіб: Головне управління сільського господарства облдержадміністрації, Полтавська державна аграрна академія, Інститут свинарства ім. О.В. Квасницького УААН, Полтавська державна сільськогосподарська дослідна станція ім. М.І.Вавилова, Асоціація фермерів та приватних землевласників Полтавської області, кредитна спілка «Каса взаємодопомоги», інші.

Відповідно до проекту асоціація заснувала Полтавську обласну сільськогосподарську дорадчу службу. Її діяльність орієнтується на Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність».

Полтавська обласна сільськогосподарська дорадча служба створена з метою збільшення прибутковості сільськогосподарських виробників області за рахунок надання населенню дорадчих послуг з економіки, технологій управління, маркетингу, обліку, податків, права.

Для досягнення поставленої мети в обласній дорадчій службі працюють дорадники з рослинництва, овочівництва та плодівниц-

тва, тваринництва, ветеринарії, механізації, економіки та менеджменту, інформатизації, юриспруденції, а також близько тридцяти вузькоспеціалізованих експертів-дорадників, які залучаються для надання практичної допомоги сільському товаровиробнику.

У рамках проекту обладнано та відкрито центральний офіс дорадчої служби в місті Полтава, що успішно працює з травня 2004 року, та придбано три одиниці транспортної техніки.

Дорадники та експерти-дорадники обласної дорадчої служби надають такі основні види послуг працівникам сільськогоспо-дарських підприємств, фермерських господарств, переробних підприємств, сільському населенню:

✓ консультування з питань правового врегулювання земельних та майнових відносин;

✓ навчання та консультування з питань агробізнесу і менеджменту;

✓ консультування з питань вибору сортів рослин, засобів захисту, внесення добрив, впровадження сівозмін, сучасних технологій в рослинництві;

✓ консультування та інформування з питань продуктивних порід сільськогосподарських тварин, умов їх годівлі та утримання, технологій виробництва та переробки тваринницької продукції;

✓ сприяння створенню та розвитку племінних господарств;

✓ розробка комплексної програми розвитку села.

У вересні 2004 року було відкрито перший районний відокремлений виробничий підрозділ дорадчої служби в місті Зінькові. З жовтня розпочав свою діяльність відокремлений підрозділ у місті Глобино, листопаді – в смт. Шишаки. 2005 року відкрито відокремлені підрозділи в смт. Лохвиця та смт. Чутово.

За сприяння обласної сільськогосподарської дорадчої служби в місті Зінькові відкрито на центральному ринку павільйон, що надає можливість фермерам та власникам підсобних господарств без посередників реалізовувати свою продукцію. Заплановано відкрити такі ж павільйони в Глобино та Шишаках.

За період дії проекту проведено ряд консультаційних заходів, а також налагоджено зв'язки з «Національною асоціацією сільськогосподарських дорадчих служб України». Спільно з нею проводяться всеукраїнські семінари з питань розвитку дорадництва в Україні.

Велике значення приділяється освіті. З метою підвищення кваліфікації дорадників проводилися семінари, на які запрошувалися представники дорадчих служб з інших областей.

Разом з представниками Національного аграрного Університету (м. Київ) та Подільської аграрної академії розроблено робочу програму навчання професійних дорадників через систему вищих навчальних закладів.

У аграрних дорадчих служб Полтавського регіону є три основні типи клієнтів: фермерські господарства, сільські громади та агропромислові компанії. Зазвичай, більшу частину клієнтів складають фермерські господарства.

Проблеми фермерських господарств, незалежно від того, вивчаються вони на рівні окремих підприємств або групи господарств, пов'язані з двома основними факторами:

- ✓ поточний стан фермерського господарства;
- ✓ очікуваний стан фермерського господарства.

Стан фермерських господарств визначає тип дорадчих послуг, які їм потрібні. Якщо організація виробництва є недосконалою, що типово для українських господарств, потрібно наймати і навчати агрономів і зооінженерів основам бізнес-адміністрування. Звичайно, також будуть потрібні підтримка економістів та експертів з питань ринкових та інформаційних технологій, а також деякі зв'язки з юридичними консультантами.

Причини виникнення потреб сільських громад в дорадчих послугах пов'язані з соціально-економічними проблемами на селі. Оцінка потреб сільських громад може бути проведена з допомогою опитування. Як і опитування, що проводиться серед фермерських господарств, це є не просто тренування, а захід, спрямований на визначення видів діяльності, що зможуть покращити становище села, насамперед щодо зайнятості та сфери послуг.

Аграрна наука може підвищити компетентність співробітників дорадчої служби для розробки рішень разом із сільськогосподарськими виробниками. Відсутність сильної науки є серйозною перешкодою для ефективної роботи дорадчої служби. У той же час окупність інвестиції в науку буде обмежена без ефективної дорадчої служби, тому що сільськогосподарські виробники можуть не знати про існування наукових досягнень або не зможуть застосувати їх для прийняття більш обґрунтованих рішень. Ми часто зіштовхуємося з цією проблемою, якщо відсутнє взаємодія між польовими консультантами і науковими співробітниками по ситуації і проблемах сільськогосподарських виробників.

Дехто вважає, що сільськогосподарське заочне навчання може замінити дорадчу службу. Однак, це не так. Наукові дослідження свідчать про те, що саме самі високоосвічені виробники найбільшою мірою використовують дорадчу службу. Вони знають, які питання ставити, як взаємодіяти зі своїм дорадником у спільному пошуку рішення своїх проблем.

Співробітник дорадчої служби, з одного боку, навчає, а з іншого боку, - забезпечує комунікацію, допомагаючи сільськогосподарським виробникам одержати доступ до відповідних знань і

інформації, інформує наукових дослідників про нові знання, необхідні сільськогосподарським виробникам.

Досвід різних країн показує, що необхідно разом із групою виробників, що мають схожі господарства, проаналізувати проблеми, з якими вони зіштовхуються, зміни в умовах їх роботи і які проблеми ці зміни можуть спричинити, які можливості існують для рішення проблем, які наслідки можна чекати і що допоможе досягти своїх цілей. Часто для подібного аналізу потрібна додаткова інформація, надійність і відповідність якої треба оцінити разом із сільськогосподарськими виробниками. Таким чином, останні одержать нову інформацію в той момент, коли відчують у ній потребу. Це підсилює імовірність використання її в процесі прийняття рішень у порівнянні з інформацією з інших джерел.

Одним із кращих методів рішення проблем є навчання на власному досвіді, що найбільш ефективно при прийнятті рішень. Але це не завжди можливо. Наступним за ефективністю способом є навчання на досвіді своїх колег або при проведенні демонстрацій на дослідних ділянках. При цьому важлива роль дорадників у стимулюванні обміну досвідом між сільськогосподарськими виробниками.

Аграрна наука може підвищити компетентність співробітників дорадчої служби для розробки рішень разом із сільськогосподарськими виробниками.

Відсутність прикладної науки є серйозною перешкодою для ефективної роботи дорадчої служби. У той же самий час окупність інвестиції в науку буде обмежена без ефективної дорадчої служби, оскільки сільськогосподарські виробники можуть не знати про існування наукових досягнень або не зможуть застосувати їх для прийняття більш обґрунтованих рішень. Ми часто зіштовхуємося з цією проблемою, якщо відсутня взаємодія між дорадниками і науковими співробітниками при вирішенні проблем сільськогосподарських виробників.

При цьому необхідною є чітка координації роботи між сільськогосподарською дорадчою службою й іншими інструментами аграрної політики, використовуваними для підтримки сільськогосподарського розвитку. Координація може здійснюватися на рівні уряду, але вона повинна бути на рівні, як можна більш наближеному до сільськогосподарських виробників, наприклад, на регіональному.

На сучасному етапі розвитку дорадництва спостерігається тенденція до створення такої системи сільськогосподарського дорадництва, яка б будувалася за принципами часткового самофінансування, а отже виникає необхідність використання механізмів покриття витрат на надання цих послуг, тобто організації роботи дорадчих служб в ринкових рамках. Однак, дослідження ринку до-

радництва сьогодні обмежується лише моніторингом потреб товаровиробників, що, безумовно, є головним підґрунтям для формування пропозиції послуг, але не відображає взаємозв'язків багатьох факторів, що впливають на обсяги пропозиції дорадчих послуг, а попитом на них. Отже, існує необхідність у визначенні факторів, що впливають на кількість звернень товаровиробників до дорадчих центрів, та факторів, які впливають на формування пропозиції дорадчих послуг, що у подальшому дозволить розробити механізми для усунення або зменшення впливу стримуючих чинників і забезпечить високий рівень попиту на дорадчі послуги та належний рівень його задоволення.

Висновки. Отже сільськогосподарське дорадництво має значні перспективи розвитку в Україні. Основними завданнями дорадчої служби, при цьому є передача знань, надання допомоги товаровиробникам у прийнятті рішень, що сприяють створенню ефективного виробництва. З одного боку, товаровиробники мають потребу в нових знаннях, економічній, технологічній, правовій інформації, порадах, які б допомогли поліпшити виробництво, одержати більше прибутку. З іншого боку, дорадча служба зацікавлена в розширенні мережі своїх клієнтів, переліку і напрямків послуг. Наближення дорадчих структур до підприємств не тільки збільшить кількість звертань до дорадчих служб, але і сприятиме забезпеченню виробництва адресною інформацією, яка відповідатиме потребам товаровиробників в оперативному процесі господарювання та керування.

Список використаних джерел та літератури:

1. Теорія та практика дорадництва (Планування та втілення програм Екстеншн): Навч. посібник / Т. Буткалюк, Ю. Ванжула, Г. Лоянич та ін. – Вінниця: Консоль, 2004. – 240 с.
2. Основи сільськогосподарського дорадництва в Україні: Навч. посібник / Ю. Бакун, М. Безкровний, П, Браунта ін.; За ред. Р. Шмідта. – Львів, 2003. – 680 с.